

Ustad Saeid Nursi'nin esaret yolunda Ayak bastığı yerler bu yolda yaptığı faaliyetleri

Ustad Said Nursi'nin esaret yolunda Ayak bastığı yerler bu yolda yaptığı faaliyetleri

Ali Çavoş ve ustad Said Nursi'nin anılarında Aras ve Julfa'dan (culfa) defalarca bahsedilmiştir . Peki Aras ve Julfa'nın coğrafi konumu nedir? Genellikle belirsizdir veya yanlış ifade edilir . Bu yazıda okuyucuları tam olarak ustad Said Nursi'nin Ayak bastığı yerleri tanıtmaya çalıştık.

Ali Çavuş, Culfa'yı şöyle anlatır:

"Alınca ırmağının Aras'a döküldüğü yerde bulunan bu belde Azerbaycan ve İsfahan bölgesinde iki kasabadan meydana gelen şehir, mühim bir ticaret merkeziydi. İran Culfa'sı veya Yeni Culfa denilen kasabada bir müddet tedavi edilen Milis Albayı Said Nursî buradan Tiflis'e sevk edilen diğer esir askerlerle beraber Tiflis'e gelmişlerdi."

Aras Nehri

Aras Nehri, Yunan ve Avrupa kaynaklarında ve terimleriyle, Aras (ARAX) ve Arxas ve Araslar (ARAKSS) idi ve uzun zamandır Erask ve Arask olarak adlandırıldı.

Arap kaynaklarında Alras, Farsçada Aras ve Aras,(ارس یا آراس) Türkçede Araz ve Aras olarak adlandırılır.

Gülistan Antlaşması'nın ardından 1813 yılında İran ile Rusya arasındaki sınır olarak Aras Nehri seçildi ve nehrin tüm kuzey bölgeleri İran'dan ayrılarak Rusya'ya eklendi.

Aras, Türkiye'nin Bin Göl" tepelerinde doğar. Yaylalarda kar ve buzun erimesiyle Aras canlanıyor ve macera dolu yolculuğumuza başlıyor. Aras, dağların ortasında ve Türkiye'nin vadilerinde yaygara yapıyor

Aras'ın Türkiye-Ermenistan sınırına ulaşması Ve iki ülkenin sınırlarını belirler

Türkiye, İran ve Azerbaycan'ın üç ülkesinin buluştuğu kritik noktada bir şube daha eklendi.

Bu, kritik nokta "Zanganeh" ovasıdır. Zangeh ovası, İran'ın tarihi Maku kentinin Poldasht bölgesinde yer almaktadır ve bundan böyle Aras, İran'ın iki komşu ülkesi Azerbaycan ve Ermenistan ile olan sınırını belirlemek için ana görevlerinden birine sahip olacaktır.

Bu çalkantılı su, Poldasht Maku mevkiinde bulunan Poldashtin Aras Barajı'ndan sonra Julfa yakınlarında sakinleşir.

Jolfa bölgesine kadar Aras suyu dağ yamaçlarında ve kıvrımlarda yer alır, ancak bu güzergah boyunca Aras, makunun Zanganeh ile Shiblo ovaları arasında " poldasht(anlam =OVA Köprüsü)" denilen bir yerde düz bir araziye ulaşır. maku kentinin Pol-e Dasht' ilçesinden sınırın diğer tarafında bulunan Şah Tahti şehrini rahatlıkla görebilmek için Aras'a dönmeniz yeterlidir.

Ustad Saeid Nursi'nin esaret yolunda Ayak bastığı yerler bu yolda yaptığı faaliyetleri

Aras İran ile kuzey komşuları arasında 475 kilometre sınır çizdikden sonra Aras'ın İran'dan ayrılma zamanı gelir. Sınırın diğer tarafında, Azerbaycan Cumhuriyeti topraklarında ona "Kor" veya "Kora" nehri eklenecek ve Hazar Denizi'ne yakın bir yerde yarılacak ve sonunda Hazar dalgalarına katılacaktır.

Poldaşt (ARABLER)

Poldaşt, İran'ın Batı Azerbaycan eyaletinin kuzeyinde, Maku şehrinin doğusunda bir ilçedir.

Bu ilçenin Eski adı Arabler sonradan , ovada ve Aras Nehri üzerindeki

köprünün yanında yer aldığı için poldasht(anlam =OVA Köprüsü) olarak anılmıştır.

Poldasht Aras ve Zangmar nehirleri boyunca yayılır ve ılıman ve yarı kurak bir iklime sahiptir

Birinci Dünya Savaşı sırasında Rusya, Türkiye'ye ulaşmak için şah Tahti, culfa Poldasht ve Maku'dan (karah Kilisesi İstasyonu) ta Doghobayzid'e bir demiryolu inşa etti. Rus tezar hükümetinin yok olmasının ardından Sınır ve Gümrük İdaresi kapatıldı ve köprünün kapıları kapatıldı. Bu köprünün bir kısmı, Aras nerinin sel nedeniyle yıkıldı ve daha sonra yeniden inşa edildi

Julfa (culfa)

Julfa, Aras Nehri'nin güney kıyısında, Kiamki Dağı'nın kuzeyinde yer almaktadır. Culfa, İran'ın Azerbaycan vilayetinin şehirlerinden biridir. önceden Julfa, Aras Kenar'ın bir ilçaydı, artık bağımsız bir şehirdir.

İran-Rusya savaşlarında Türkmençay anlaşmasına göre Culfa şehrinin içinden akan ve İran ile Rusya arasındaki sınır haline gelen Aras Nehri. Böylece Culfa iki kısma ayrıldı. Kuzey kısmı Azerbaycan Cumhuriyeti'ne bağlı (Nahçıvan Cumhuriyeti), güneyi İran'da olup İran topraklarına aittir.

Bu bölgeye ait Asur yazıtlarında San Gaye Butto'nun adı geçmektedir. Bu bölgenin halkı Ermeniydi. Ermeniler yabancı devletlerin kışkırtmasıyla bağımsız bir hükümet kurmak istiyordular.

Şah Abbas Safevi döneminde bu bölgenin nüfusu yerinden edildi. İsfahan'ın dış mahallelerine transfer edildiler.yani Aras'ın Julfasının halkı İsfahan'ın Julfa'sına (yeni julfa)gönderdi ve geri kalanını Mazandaran'a yerleştirdi.

Görünüşe göre bu şehir Ermenilerin göçünden sonra ıssız kalmıştı. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Jolfa güzergahından demiryolu hattının inşası ve Tebriz'in Rusya, Bakü, Tiflis ile ekonomik ilişkilerinin başlamasıyla Jolfa büyüdü. Bu nedenle Saeid Nursi ile ilgili anılarda söz konusu İsfahan'ın Julfa'sı değildir. aslındanda Julfa yakınlarında, tarihi Maku Hastanesi'nde tedavi gördü. Julfa(CULFA) demiryolu hattı ile Tiflis'e transfer edilmiştir.

*"Yaralarının ve kırık ayağının tedavisi için, bir müddet Bitlis ve Van'da kaldıktan sonra, Bedüzzaman'ı bugün İran-Rusya arasında bulunan **Culfa** şehrine sevk ettiler."*

"Alınca ırmağının Aras'a döküldüğü yerde bulunan bu belde, Azerbaycan ve İsfahan bölgesinde iki kasabadan meydana gelen şehir mühim bir ticaret merkeziydi. İran Culfa'sı veya Yeni Culfa denilen kasabadan bir müddet tedavi edilen Milis Albayı Said Nursî buradan Tiflis'e sevk edilen diğer esir askerlerle beraber Tiflis'e gelmişlerdi."

maku eskeri hastane

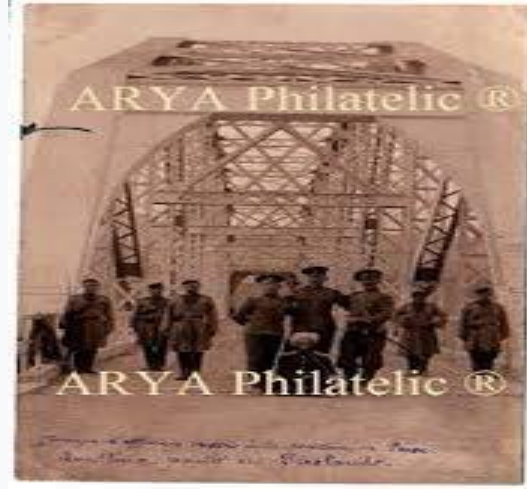
Aras Nehri boyunda yer alan Julfa'dır. Tebriz'e giden Jolfa demiryolu hattı, İran'daki ilk ciddi demiryolu hattıdır.

Birinci Dünya Savaşı başladı; Birkaç gün boyunca binlerce askerin hareketine izin veren demiryollarının varlığının yaygınlaşmasının ve küreselleşmesinin nedenlerinden biri olan Julfa demiryolu hattıdır .

Şu anda aktif olmayan Doghobayazid'e giden Jolfa Maku demiryolu başka

bir hattı. Albay Said Nursi, bu demiryolunun başarısızlığı ile ilgili olarak dikkate değer bir çok çalışma yaptı.

Birinci Dünya Savaşı'nın ortasında ve Azerbaycan'da demiryolunun başlamasından bir buçuk yıl sonra Rus Devrimi gerçekleşti ve Rus güçleri Azerbaycan'dan çekildi veya kaçtı. "Yapabilecekleri tek şey, geri çekilme sırasında yaptıkları metal köprüyü havaya uçurmaktı, böylece Osmanlılar Rusya topraklarına giremesinler bunu yapmışlar." Şans eseri köprü'nün sadece yüzeyi hasar gördü ve Aras metal köprüsü yüz yıl sonra hala ayakta.

Maku Hanlığı

Maku Hanlığı Hoy, Karadağ, Nahçıvan, Erivan hanlıkları ve Osmanlı İmparatorluğu ile sınırları çevrili olan Güney Azerbaycan'daki Azerbaycan Hanlıkları'ndan biridir.

İran'ın kuzeybatısında, Türkiye sınırına 22 km. Aran bölgesiyle Revanin 20 km.

Anadolu'dan doğan Zengimar (Sarısu) suyunun geçtiği dar bir boğazda kurulmuştur. Aras ırmağının kuzey taraftan aldığı bir kolu olan Zengi çayının kenarında yer alır. Anadolu, İran ve Kafkasya arasında önemli bir geçiş yolu teşkil etmekte.

Ustad Saeid Nursi'nin esaret yolunda Ayak bastığı yerler bu yolda yaptığı faaliyetleri

Maku şehri, İran, Türkiye, Azerbaycan Cumhuriyeti ve Ermenistan olmak üzere dört ülkenin sınırında yer alır ve eşsiz bir coğrafi konuma sahiptir. Ruslar, 1. Dünya Savaşı sırasında Şah Tahtı'dan Doğu Bayazid'e bir demiryolu inşa etmişlerdir. Maku şehri İran'da geçtiği yol yaklaşık 150 km idi, ancak şimdi bu demiryolunun güzergahı kullanılamaz durumda.

Şehir kuzeyde Araz (Aras) Nehri, batıda Kodok Kalameh (Türkiye sınırı), doğuda Hodaafarin (Culfa) Araz Köprüsü ve güneyde Türkiye ve Hoy ile sınırlanmıştır.

Çaldıran Maku'nun bir ilçesi "Siyahçeşme" ve "Avacıq" olmak üzere iki bölümü ve beş köyü vardır. Siyahçeşme bölümünde ayrıca "Bebecik", "Kuzey Çaldıran" ve "Güney Çaldıran" adlı üç köyü vardır.

İran ve Türkiye, çoğu geçilemez dağlık alanlardan oluşan 500 kilometrelik bir sınırı paylaşıyor. Ağrı, Iğdır, Van bu sınırlardadır.

Bazargan sınır geçişi İran gümrüklerinin en önemli noktalarından biridir.

Maku şehrinde Bazargan şehrine 1 kilometre uzaklıkta bulunan bu gümrük (1305 Şemsî, 1926 miladi) yılında yapılmıştır. Olan Zengi çayının kenarında yer alır. Anadolu, İran ve Kafkasya arasında önemli bir geçiş yolu teşkil etmektedir.

Maku şehri, İran, Türkiye, Azerbaycan Cumhuriyeti ve Ermenistan olmak üzere dört ülkenin sınırında yer alır ve eşsiz bir coğrafi konuma sahiptir. Ruslar, 1. Dünya Savaşı sırasında Şah Tahtı'dan Doğu Bayazid'e bir demiryolu inşa etmişlerdir. Maku şehri İran'da geçtiği yol yaklaşık 150 km idi, ancak şimdi bu demiryolunun güzergahı kullanılamaz durumda.

Şehir kuzeyde Araz (Aras) Nehri, batıda Kodok Kalameh (Türkiye sınırı), doğuda Hodaafarin (Culfa) Araz Köprüsü ve güneyde Türkiye ve Hoy ile sınırlanmıştır.

Çaldıran Maku'nun bir ilçesi "Siyahçeşme" ve "Avacıq" olmak üzere iki bölümü ve beş köyü vardır. Siyahçeşme bölümünde ayrıca "Bebecik", "Kuzey Çaldıran" ve "Güney Çaldıran" adlı üç köyü vardır.

Ustad Saeid Nursi'nin esaret yolunda Ayak bastığı yerler bu yolda yaptığı faaliyetleri

İran ve Türkiye, çoğu geçilemez dağlık alanlardan oluşan 500 kilometrelik bir sınırı paylaşıyor Ağrı, Iğdır, Van bu sınırlardadır.

Bazargan sınır geçişi İran gümrüklerinin en önemli noktalarından biri Maku şehrinde Bazargan şehrine 1 kilometre uzaklıkta bulunan bu gümrük (1305şemsi , 1926 miladi) yılında yapılmıştır.

Türkiye de bu geçişin adı "Gürbulak sınırı" dır.

Eski adı Arabler olan Poldaş, Maku'nun Aras sınır nehri üzerinde bulunan kısımlarından biridir.Zangibar Nehri de şehir merkezinden geçerek Aras Nehri'ne dökülür.

Morteza goli han İkbalu Saltanat Maku'ı, Birinci Dünya Savaşı'nda Maku'nun hükümdarıydı.

İran kaynaklarında yazılan Maku tarihinde, Birinci Dünya Savaşı sırasında ve Saeed Nors'i'nin esareti sırasında, Maku hükümdarı ile gizli iş birliğinde birçok siyasi ve askeri faaliyette bulunmuştur.

Ruslar Kürtleri Osmanlı hükümetine karşı kışkırtmak istedi Ama İbrahim Sultan bunu Kürtler arasında sahip olduğu otorite ile değiştirdi . Osmanlı hükümetinin askeri ve din adamları ile gizli görüşmeler yaptırıyordu. İslam dünyasını birleştirmek amacıyla gizli toplantılar yaptırıyordu. O zamanlar türk Albayı Muhammed Said olarak bilinen Allameh Nursi ile yakın bir dostluğu vardı. Kürt aşiretlerinin reisi ile gizli görüşmeler düzenliyiip ve Albay Muhammed Said onlarla Ruslara karşı konuşmalar yapıyordu. Bu gizli toplantılar Rusların gözünden uzak yapılıyordu . Albay Said'in gizli toplantılarıyla Ruslara ve Ermenilere karşı oluşturulan Kürt askeri gücü maku da ayağa kaldırıldı. Kürtler, Aras Nehri'nden çaldıran Dağları'na kadar Osmanlı hükümetini destekledi. Osmanlılar Ruslar ve Ermeniler ile savaş halindeyken kadınlar, kızlar ve çocuklar İran sınırına Ali çavuş ve Albay tarafından getiriliyordu .ibrahim sultan kadınları ve kızları güvenli bir şekilde yerleştiriyordu.

Ali Çavuş, maku hükümdarının sağ kolu İbrahim Sultan'a (maku askeri kuvvetinin komutanı)Albay Said'in yakalanması hakkında bilgilendirir. Görünüşte söylediğimiz gibi Maku askeri kuvvetleri Rus kuvvetlerinin yanındaydılar. Rusları İbrahim Sultan, Osmanlı esirlerini tedavi olmaya ikna etmiş. Galacuk bölgesinde bulunan Maku Hastanesi, Rus doktorlar, Azeri hemşireler tarafından yönetiliyordu. Albay said başka yaralı esirlerle birlikte tedavi olunur.

İbrahim Sultan, Albay'ın tedavi sırasında halkla gizli görüşmeler organize eliyordu.albay saide Çok eski bir cami olan Maku Ulu Camisine girmesine namaz kılmasına izin verilmiştir. Aslında pılan namaz kılmanın ardından insanlarla rusla karşı konuşmaktı. Camide Kur'an okumak için toplantılar yapıyordılar Aras kenarının ve maku halkını camiye topluyordular Albay said onlara konuşuyordu. fehrozaman Albay Said, bu konuda Maku bölgesi (çaldıran , aras , poldeşt (arabler)culfa halkına bu

yönde hitap etti. Biz Müslümanlar birleşip Ruslara ve Ermenilere karşı savaşmalıyız diye halka gizli konuşmalar yapıyordu. Birinci Dünya Savaşı'nda Ruslar, Culfa Maku demiryolu hattını Türkiye Doğubazid'e kadar izin almadan yaptırdılar. Rusların amacı Osmanlı topraklarına rahatca mühimmat ve asker nakletmekti. Osmanlı hükümeti bu demiryolu hattına karşı olduğu için maku hanıda bu demir yoluna karşı olmuştur. Albay Said, Maku'da geçirdiği tedavi süresi boyunca halkı bu yönde uyarmıştır.

Kürtler ve Azeriler de dahil olmak üzere Maku halkı, culfa'dan Aras'a, çaldiran ve Ağrı dağlarına kadar uzanan demir yoluna karşı çıkmışlar . Ve bu demiryolu hattını ihlal yaratmaya çalışmışlar .bu Demir yolunda patlamalar bu yönde olmuştur.

Ruslar camideki gizli hareketlerin farkına vardığında bu toplantılar kuran okuma adına kaya dağının üzerinde olan bir hanelerde toplanıyordular. Ancak maku hanın Osmanlılarla bu ilişkileri pek gizli kalamadı. Rusya, makunun serdarı Osmanlı hükümetine yönelik gizli eğiliminin farkına vardıktan sonra İkbali Saltanatı(Serdar) ruslar Tiflis'e sürgüne gönderdi.

Albay said başka esirlerle beraber Aras nehrini uzernden culfa yoluyla tiflise götürmüşler.

Bediüzzaman, Culfa'da bulunduğu sıralarda boş durmayarak yakındaki bir mescitte Kur'ân dersleri vermiştir. Bediüzzaman'ın burada verdiği dersler sadece esirler tarafından değil Culfa halkı tarafından da dinlenilmiştir. Bu dersleri dinleyenlerden Nahcivan doğumlu Latif Hüseyinzade kendi lehçesi ile Bediüzzaman'ın Culfa günleri ile ilgili şunları anlatıyor:

"Biz mescitte otururduk. Bu vakt dediler ki, 15-16 nefer Türkiyeli esiri Yerevan yolu ile Culfa'ya getirirler, birazdan mescide gelecekler. Mescide gelende (gelince) gördük ki, başlarında ağ (ak) sargı ve fes var. Aralarında biri vardı, adı Said Nursî idi. Bizim adamlar ona 'Fehrüddövrân / Bediüzzaman' deyirdiler (derdiler). O geldikten sonra halk mescide toplaşmağa (toplanmaya) başladı. O da halka Kur'ân hekiketlerini (hakikatlerini) anlatırdı (anlatırdı)

konusu geçen eski cami

Kaynaklar

1.Hoveida, Rahim, Aras Nehri ve çevresindeki tarihi olaylar, Tarihsel Çalışmalar, Tahran, 1350, Cilt 6, No. 2

2.Hoveyda, Rahim, Azerbaycan Tarihi Merdivenleri, Tarihi Çalışmalar, Tahran, 1351, s.7, sayı 1.

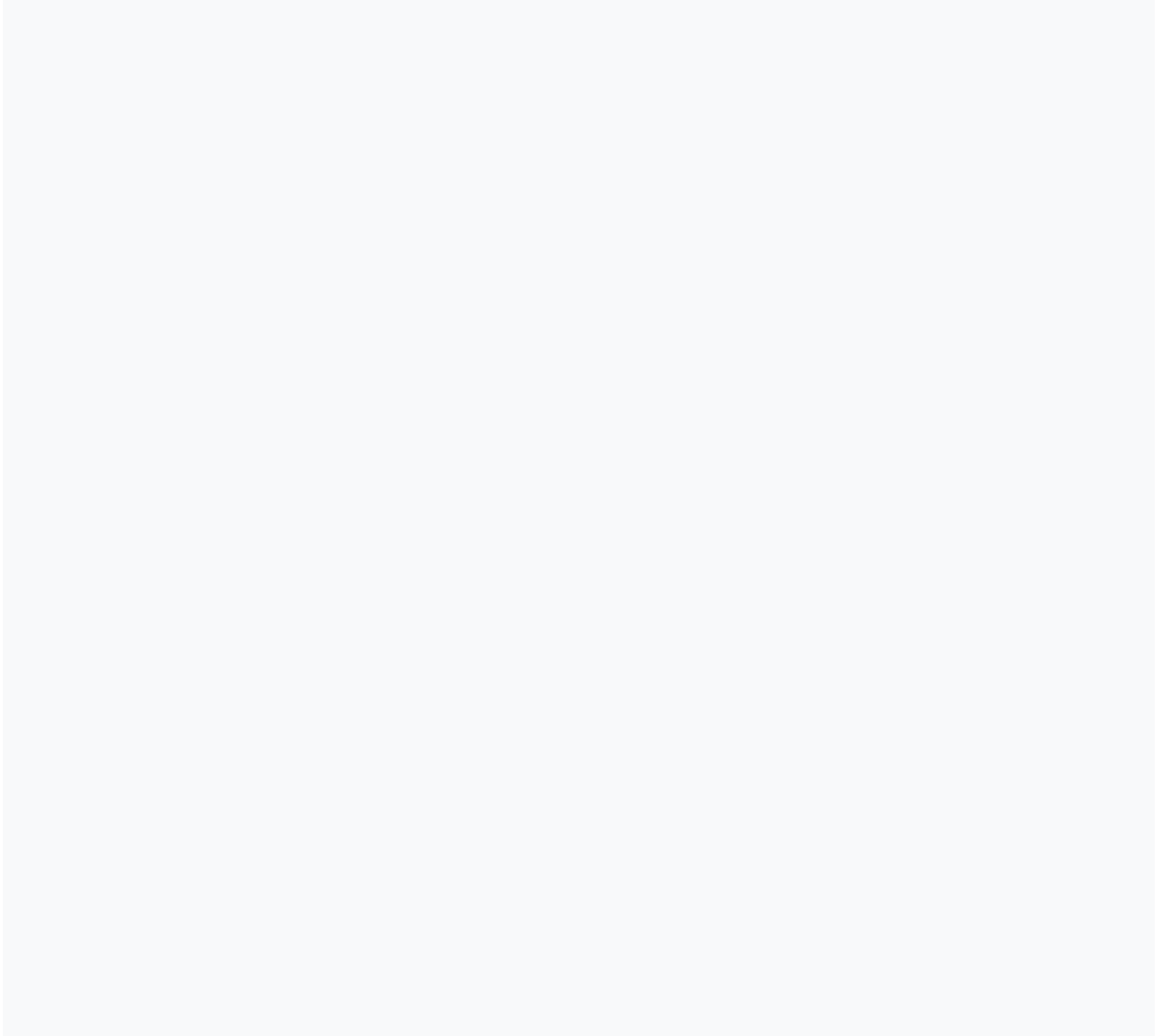
3.Hoveida, Rahim, Aras Nehri ve çevresindeki tarihi olaylar, Tarihsel Çalışmalar, Tahran, 1350, s.6, sayı 2

4.reisniya, Rahim, Azerbaycan İran tarihi boyunca, Tebriz, 1989

5.Cafer Ağazade, "Birinci Dünya Savaşında İkbâl Saltanah Sürgünü", Azerbaycan Tarihi

6.https://www.yeniasya.com.tr/enstitu/culfa_122971

Ustad Saeid Nursi'nin esaret yolunda Ayak bastığı yerler bu yolda yaptığı faaliyetleri

Ustad Saaid Nursi'nin esaret yolunda Ayak bastığı yerler bu yolda yaptığı faaliyetleri

